

І.А.Климишин

**ПРО КАЛЕНДАРНЕ
І ПАСХАЛЬНЕ**

Івано-Франківськ
2020

Замість анотації.

З отриманням Томоса (підписаного 5.01. 2019) Православна Церква України (ПЦУ) приєдналася до сім'ї інших Церков-сестер (їх 15) як її повноправний член. І... багатьох глядачів ТБ здивував той факт, що *для нас* це трапилося при святкуванні Різдва Христового, а *Церква-Мати* святкувала Йордан. Бо Різдво «в них» було 13-ма днями раніше – 25 грудня «нового стилю». Ми також це Свято відзначаємо 25 грудня, але за «старим стилем», тобто за юліанським календарем.

Тут даємо відповіді на питання **чому це так**, як також орієнтовно **доки таке буде?** Відповідь на друге очевидна: доки не порозумнішаємо...

Тим, хто всерйоз цікавиться історією календаря і проблемами пасхалії, можуть бути корисними книги автора «Календарь и хронология» (М., 1990), «Календар і хронологія» (Ів.-Фр., 2002), «Основи пасхалії з таблично-графічним їх відображенням» (Ів.-Фр., 2005), які є в Інтернеті, зокрема – у блозі «Небозвід». З цих книжок і взято окремі рисунки, що відображають неритмічність змін положень на небі Сонця і Місяця упродовж днів-місяців-років і завдяки яким стає можливим чіткіше усвідомлення труднощів у з'ясуванні окремих пасхальних проблем. Бо ж «Пасху святкуємо в неділю після повні, що настає в момент весняного рівнодення або зразу після неї». Але ... і це рівнодення, і згадана фаза Місяця, «кожне по-своєму», ухиляється від очікуваного, нібито вже визначеного, ритму!

Часто **вулиця** «запитувала мене» й про інше: а яким є (чи буде) календар **РУНВіри**, пропагованої Левом **Силенком** (1921 – 2008). Дехто при цьому навіть вимагав від мене пояснення «що ж фактично вона, ця віра, собою являє». Доводилося відсилати зацікавлених до праць Силенка «Святе вчення» та «Мага Віра», як також до знавця цих проблем о. Івана **Козовика** (1927 – 2019), невеличкий фрагмент з книжки якого подаємо наприкінці цієї публікації.

Пробуємо подати тут нелегку календарну проблему крізь призму «від великого до смішного – один крок».

Короткий вступ

Гріючись «на сонці» – від весни до осені – чи спостерігаючи, як від вечора до вечора Місяць змінює свій вигляд (фази), кожен із нас мимоволі робив висновок: **навколо нас певні явища природи повторюються**. І це дає змогу «вимірювати час» – добами, місяцями, роками.

Потреба вимірювати окремі проміжки часу, а отже – винаходити **календарі**, виникла в людей віддавна та скрізь! І «в міру свого розуміння» кожен народ розробляв свої власні методи лічби часу, як також запозичував їх у сусідів. Бо ж над усіма людьми – білими, жовтими і чорними, як величезне шатро, розкинулося одне і те ж зоряне небо. Усіх зігрівало одне і те ж Сонце, вночі всім однаково світив той же Місяць. Природа «сприяла» тому, щоб ці методи і календарі були схожими. Отже:

Календар – це система лічби тривалих проміжків часу з поділом їх на коротші відрізки – роки, місяці, тижні, дні. Слово *календар* походить від латинського *caleo* – проголошую і *calendarium* – боргова книга. Перше нагадує про те, що в Давньому Римі (як і в багатьох інших місцях світу) **початок** кожного місяця (і року) *урочисто проголошувало* жерцями. Друге – що першого числа місяця (особливо – року!) там було прийнято сплачувати борги й відсотки з них.

За допомогою тої чи іншої календарної системи різні народи створювали, зокрема, свої річні цикли свят, які супроводжувалися певними обрядами. Кожне ж свято було конкретним показником моменту чи строку проведення якоїсь господарської роботи – сівби чи збирання врожаю тощо.

Тому й не дивно, що проблемами календаря і його удосконаленням займалися люди духовного стану. Зокрема, першу велику реформу *нашого* календаря здійснив у 46 р. до н.е. (за допомогою групи александрійських астрономів на чолі з Созигеном) верховний жрець Риму **Юлій Цезар**. Тож його і було названо **юліанським**, пізніше – **старим стилем**. Наступна реформа, у 1582 р., проведена (на основі проекту італійського лікаря й математика Луїджі Лілію) при папі **Григорії XIII**, і календар отримав назву **григоріанського – «нового стилю»**. Підкреслюємо: і Юлій Цезар, і папа Григорій XIII здійснювали ці календарні реформи не з примхи та

незнання, а після тривалого аналізу проблеми «знавцями математики»! Зокрема, крім Лілію (і незалежно від нього) такий же проект реформи розробив у 1560 р. веронський астроном Петрус Пітат.

Літочислення *нашої ери* – «від Різдва Христового» – запровадив у 525 р. монах, папський архіваріус (кажуть, скіф за походженням) **Діонісій Малий**. І тут є «підстави для багатоголосся». Бо ж спочатку вихідною точкою відліку було не Різдво, а «втілення», так і звучало ab incarnatio Domini nostri – «від втілення Господа нашого» (тобто від Благовіщення).

Повторимось: у навколишньому світі є декілька явищ, які періодично повторюються. Є *зміна дня й ночі*, яка дала змогу скласти уявлення про *добу* як найкоротшу календарну одиницю часу. Далі, Місяць ритмічно змінює свій зовнішній вигляд (свої *фази*). І – тривалість цього явища стала астрономічним прообразом *місяця календарного*. Нарешті, зміна пір року дала людям *рік календарний*.

Отже: *доба – це проміжок часу між двома послідовними моментами перебування Сонця найглибше під горизонтом*. Тобто доба триває від півночі до півночі. І ми ділимо її на 24 години. У минулому деякі народи мали й інші способи відліку початку доби. Як ось, у євреїв, згідно з Біблією: «і був вечір, і був ранок – день перший» (Буття 1:5). Ця традиція зберігається в християн і тепер у богослужбовій практиці.

I. ПРИРОДНІ І КАЛЕНДАРНІ ОДИНИЦІ ЛІЧБИ ЧАСУ

Про Місяць і місяць.

За зміною фаз Місяця люди віддавна слідкували дуже ретельно. Тож не випадково в давніх греків *«мене»* – це Місяць, а *«мен»* – місяць календарний, у римлян *«mensis»* – також місяць як проміжок часу і *«mensura»* – міра! Маємо наглядні приклади того ж і в англійській мові – відповідно Moon та month, у німецькій Mond і Monat. В українській мові і небесне світило і календарний відрізок часу мають одну і ту ж назву!

Свій зовнішній вигляд Місяць повторює в середньому через кожні $S = 29,53059$ доби. Цей проміжок часу S названо *синодичним місяцем* – від грецького «синодос» – зближення. Тут мають на увазі регулярне зближення Місяця з Сонцем при його швидшому пересуванні «на небі», на тлі зір. Латинською мовою таке зближення має назву *кон'юнкція*. У цей момент Місяць перебуває між Землею і

Сонцем, «проскакуючи» то вище, то нижче від нього. Але від двох до п'яти разів за рік він («для землян») повністю або частково закриває своїм диском Сонце. Тоді і трапляється повне чи, відповідно, часткове затемнення Сонця.

Перша поява вузького серпа Місяця на вечірньому небі називається *неоменією* (дослівно з гр. «*новий Місяць*»). Саме від неоменії було зручно вести облік днів у місяці. На сьомий день Місяць вже має форму півкола. Це – *перша чверть*. Приблизно через 8 діб після цього Місяць вже займає положення прямо протилежне до Сонця (Сонце заходить, Місяць сходить, і навпаки), тоді маємо *повню*, тобто *повний місяць*. Через 7 днів після повні настає *третья чверть*, Місяць сходить після півночі. Ще через 8 діб настає чергова кон'юнкція і цикл розпочинається знову.

Використання зміни фаз Місяця для лічби часу було пов'язане з певними труднощами. Адже тривалість синодичного місяця впродовж року буває то довшою, то коротшою від його *середнього* значення навіть на 1–6 годин (рис. 1). Тому неоменія (чи повня) може настати

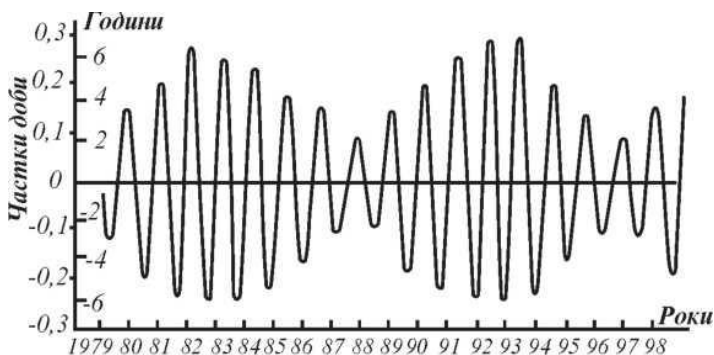

Рис. 1. Відхилення тривалості синодичних місяців у 1979—1998 рр. від середнього значення

навіть на 14 годин швидше, або пізніше, від очікуваної появи «молодого» (відповідно повного) Місяця. Тобто – «календарно» – настати на добу швидше або ж *запізнитися* на один день (рис. 2).

А ще – весною «молодий Місяць» видно ввечері високо над горизонтом, тоді як влітку і восени значно нижче – бо перебуває відповідно поблизу точки весняного або осіннього рівнодення!! Тому навесні спостерігач може зауважити вузький серп Місяця

принаймні на добу раніше, ніж восени. Це дуже важливе для тих,

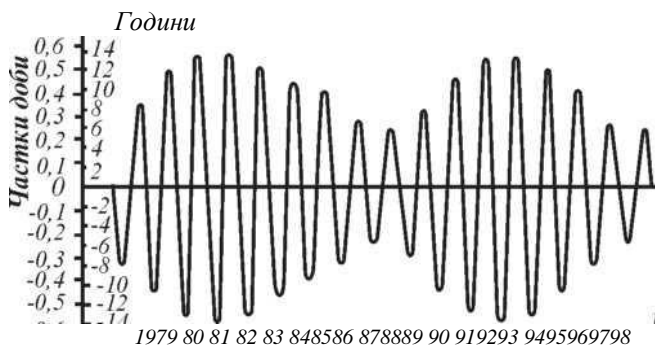

Рис. 2. Відхилення моментів нового Місяця (кон'юнкції) у 1979—1998 рр. від обчислених за середньою тривалістю синодичного місяця.

хто живе «у ритмі з фазами Місяця».

Але 12 синодичних місяців – це 354,36706 доби: синодичний місяць несумірний зі справжнім роком, він не вкладається у році без остачі! Тому в кожному наступному році однакові (12-ті) фази Місяця настають приблизно на 11 діб раніше, ніж у попередньому.

Роки – тропічний і зоряний

Зміна пір року обумовлюється видимим річним рухом Сонця на небі. Річ ясна, йдеться про обертання Землі навколо Сонця. Але вісь, навколо якої наша планета здійснює своє *добове обертання*, нахилена до площини, у якій вона рухається навколо Сонця, під кутом $66,5^\circ$. Завдяки цьому двічі за рік настає момент, коли день рівний ночі: після зими маємо *весняне рівнодення*, після літа – *осіннє*.

Проміжок часу T_γ , протягом якого повторюються пори року, названо тропічним роком (від гр. «тропо» – поворот). Його тривалість

$T_\gamma = 365,24220$ доби, або $T_\gamma = 365$ діб 5 год 48 хв 46 с. За цей саме час Сонце, «мандруючи екліптикою» через *зодіакальні сузір'я*, повертається до *точки весняного рівнодення* Υ . Через цю *точку перетину екліптики з небесним екватором* центр диска Сонця переходить із південної півкулі неба в північну (рис. 3). З протилежного боку небесної сфери є точка осіннього рівнодення Ω . Замість знаку Υ іноді використовують грецьку літеру «гамма» γ .

Про рік зоряний і прецесію. Співставляючи упродовж декількох тижнів вигляд зоряного неба зразу після заходу Сонця, зауважуємо, що *видиме положення Сонця відносно зір увесь час змінюється*. І - робимо висновок: Сонце відносно зір зміщується з заходу на схід. Воно «описує на небі повне коло» і повертається до тої ж зорі через 365,256360 діб. Цей проміжок часу названо **зоряним роком**.

Тож **тривалість року тропічного на 20 хв 24 с менша від зоряного**. Бо ... точка весняного рівнодення γ зі швидкістю 50,2 секунд дуги за рік зміщується по екліптиці назустріч Сонцю. Це явище - **прецесію** - відкрив грецький астроном Гіппарх ще у II ст. до н.е. Інша його назва – **випередження рівнодень**: за 72 роки точка γ зміщується по екліптиці на 1° (рис. 3), за 1000 років – на 14° , а орієнтовно за 26 000 років описує велике коло на небесній сфері.

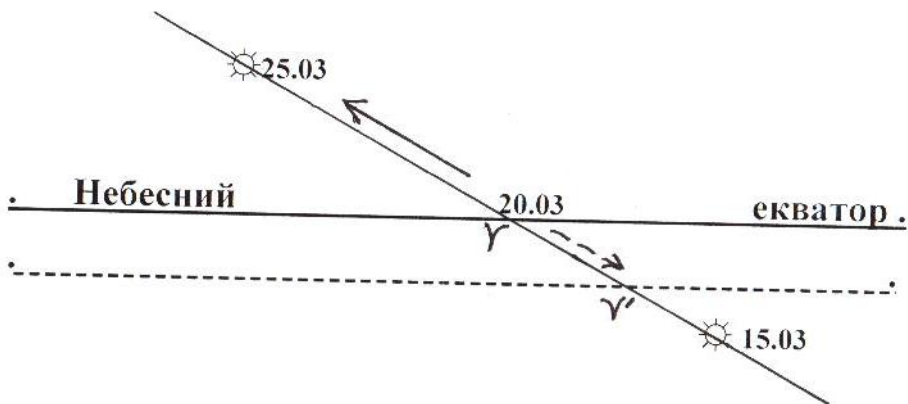

Рис. 3. Перехід Сонця через точку весняного рівнодення, пунктиром вказано обумовлене прецесією положення небесного екватора і точки γ через кілька сотень років

В системі григоріанського календаря (нового стилю) у проміжку 400 років це відбувається 21-го або 20-го і навіть 19-го (!) березня. Конкретно в минулому 400-річчі (1601 – 2000 рр.) **момент весняного рівнодення** був: 19.03 – 25 разів (тобто у 6,25% випадків), 20.03 – 250 (62,5%) і 21.03 125 разів (31,25%).

Тож твердження, нібито «весняне рівнодення настає 21 березня» є умовним! Бо удвічі частіше буває 20-го, але і 19-го!

Є й інша «дивина в неузгодженості» цієї дати. Заглянувши в астрономічний календар на якийсь рік, бачимо: день рівний ночі не 21 (20) березня, а 17-18. Також, восени – не 23 (22) вересня, а 25-го.

Причин тут дві:

1. Астрономи вказують дати *рівнодень*, беручи моменти сходу і заходу центра диска Сонця. У побуті ж за початок дня приймають появу над горизонтом верхнього краєчка диска Сонця, його ж заходом за горизонт день завершується.

2. Ми бачимо Сонце над горизонтом вище, ніж воно є насправді, бо ж сонячні промені при їх проходженні через атмосферу Землі (яка неоднорідна!) заломлюються, тобто відхиляються вниз. При горизонті цей ефект сягає пів градуса: спостерігач бачить, як нижній край диска відривається від горизонту, тоді як насправді над ним підіймається лише його верхній край (і навпаки при заході).

У теорії, якою описують рух центра диска Сонця по екліптиці, є понад 110 доданків, якими враховують вплив планет, і ще дев'ять – місячних. Обчислення проводять сьогодні з урахуванням 12 чи й 15 знаків після коми. Їх результат наведено на рис. 4. Кажемо так: внаслідок згаданого впливу на Землю планет і Місяця тривалість тропічного року коливається з амплітудою, що сягає декількох хвилин. Тобто точка \mathcal{V} зміщується по екліптиці то назустріч Сонцю, то від нього.

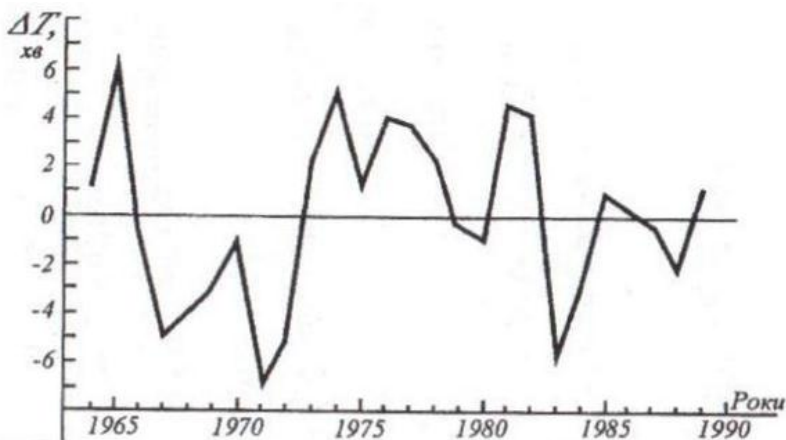

Рис. 4. Відхилення величини тропічного року від його середнього значення у 1964 – 1989 рр.

Про календарі

Труднощі, які виникали під час розробки календарів, зумовлені тим, що тривалість доби, синодичного місяця S і тропічного року T_{γ} несумірні між собою. *Астрономічні прообрази календарних одиниць лічби часу – S і T_{γ} – містять дробову кількість днів, тоді як календарні одиниці (місяць і рік) – цілу.*

Загалом календарних систем є три. Одні народи ведуть облік днів проміжками часу, близькими до тривалості синодичного місяця S , і не беруть до уваги зміни пір року. Це – **місячний календар** – календар народів, які сповідують іслам. Інші вимірюють час такими ж місяцями, але тривалість року узгоджують зі змінами пір року (вставляючи в календарний рік 13-й місяць, у найдосконалішому варіанті – 7 разів у кожні 19 років). Таким **місячно-сонячним календарем** користуються євреї, як також християнські Церкви для встановлення дати Пасхи та інших пов'язаних із нею свят. Треті віддавна брали за основу обліку днів зміну пір року, тоді як на зміну фаз Місяця взагалі не зважали. Так виникли **сонячні календарі**, за одним з яких живемо і ми сьогодні.

Проте у календарному році може бути лише ціле число діб. «У нашому випадку» $T_r = 365,2422$ доби і чотири цих дробових частин – це 0,9688 доби. Тож виникає очевидна потреба – *чергувати роки «прості»* (по 365 діб) і *«високосні»* (366 діб). Та ситуацію «це спасає не зовсім»! Бо якщо момент весняного рівнодення в якомусь конкретному році відомий, то в наступному простому році він зміщується на 0,2422 доби вперед, у високосному ж – зсувається на 0,7578 доби назад. І в підсумку -

за 400 років це дає помилку у встановленні дати рівнодення 3,12 доби: в юліанському календарі вона на стільки зсувається «в бік лютого» (рис. 5). **Але і після вилучення 3-х діб з кожних 400 років залишається 0,12 доби – така неточність календаря григоріанського: накопичується ціла доба за 3300 років** (рис. 6).

Повторимось. У проміжку часу в 400 років в юліанському календарі 100 років – високосні (по 366 діб), у григоріанському їх 97: столітні роки, число яких не ділиться на 4 без остачі, є простими, як наприклад, роки 1700, 1800 і 1900. Тут «викидаємо» останній, 29-й день лютого. Внаслідок цього різниця між датами за старим і новим стилями з 1-го березня ст. ст. зростає на 1. Конкретно у 1900 р. ця різниця в датах сягнула 13-ти діб. Тож Різдво у 1901 р. наші діди святкували уже не 6-го, а 7-го січня. І так буде 200 років – до 2101 р.

Це своєрідне «змагання» двох стилів – нового і старого, «точнішого і не дуже», триває від 1582 року. Важливим є таке: при відзначеннях певних подій минулого, днів народження чи смерті тих чи інших історичних осіб «не всім і не завжди» вдається здійснити адекватний перехід на григоріанський календар для того чи іншого століття. Тож у матеріалах Інтернету підкреслено: **дати**

до реформи 1582 р. на новий стиль не переводяться. Хоча й іменуються григоріанськими і відповідно відзначаються.

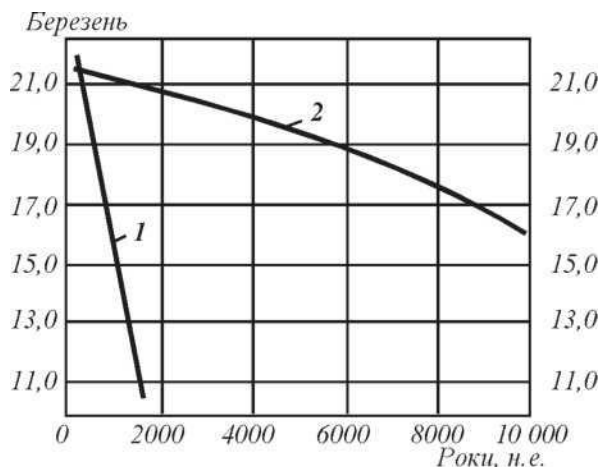

Рис. 5. Зміщення середньої дати весняного рівнодення в юліанському (1) і григоріанському (2) календарях.

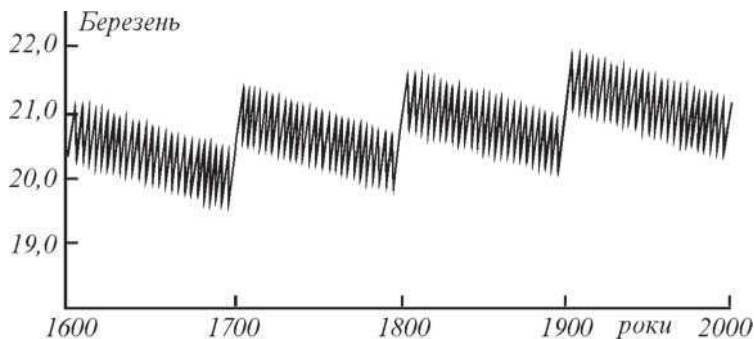

Рис. 6. Зміщення моментів весняного рівнодення від року до року в XVII—XX ст.: в кожних наступних 400-х роках картина повторюється, зміщуючись, однак, в цілому вниз на 0,12 доби.

Ери

Свідчення про події давно минулих років, які відбувалися в різних народів світу, тепер уже впорядковано в єдиній світовій історії. «Інструментом» у цих зусиллях стала **хронологія** (від гр. «хронос» – час, «логос» – вчення) – наука, що вивчає усі форми й методи лічби часу, зіставляє та визначає дати історичних подій і документів.

Згадане упорядкування стало можливим, оскільки повсюдно люди так чи інакше іменували роки, що минали. Так з'явилися різні **ери** (від лат. аега – початкове число) – **системи лічби років**. І цю лічбу могли вести як від події реальної, так і вигаданої. Початкову точку відліку тої чи іншої ери називають **епохою** (від гр. «епохе» – зупинка).

Тут обмежимося згадкою про дві ери і відповідні їм епохи. Перша – «від створення світу», друга – «від різдва Христового».

«Від Вифлеєму до Голгофи»

При обговоренні календарно-пасхальних проблем доводиться з'ясовувати також деякі «побічні» питання Як ось:

1) «чи Ісус Христос справді народився 25 грудня?»,

2) «чи ця подія відбулася саме в році, який прийнято першим «нашої ери»?

3) «які царі (чи то мудреці-волхви або ж астрологи) прийшли поклонитися Новонародженому, скільки їх було і яке світило вело їх зі Сходу аж до Вифлеєму»? І -

4) «скільки дітей убито в Вифлеємі за наказом царя Ірода»? ?

І тут доводиться згадувати слова, сказані апостолом Павлом у Посланні учневі Титу (3:9): «Безглуздих же питань, родоводів, спорів та суперечок про закон уникай, бо вони безкорисні і марні». Як і вкрай важливе, написане ним в іншому місці: «Буква убиває, а дух животворить» (2 Кор. 3: 6) !

Тут, очевидно, доводиться враховувати декілька факторів:

а) **вплив певних астрологічних уявлень**, «сліди» яких міцно укріпилися хоча б у назвах днів тижня як європейців, так і багатьох народів Азії»;

б) **зумисні вставки** з метою скомпрометувати зміст тексту;

в) ті чи інші **домисли переписувачів**, які не були свідками описуваної події, але які вставляли їх «із найкращими намірами».

Щодо 1-го. Дату Різдва «суміщено» з моментом, коли, після закінчення польових робіт у найкоротші дні року (17 – 24 грудня), римляни святкували *Сатурналії* – на честь бога землеробства Сатурна. Цю заміну «поганського на християнське» здійснив бл. 340 р. папа **Юлій I** (337 – 352). Її ж підтримав патріарх Константинополя (398 – 404) Іван Золотоустий. Таке рішення затвердив у 431 р. Третій (Ефеський) Вселенський Собор. Можна уточнити: дата 25 грудня на початку н.е. була близькою до моменту зимового сонцестояння,

точніше – дві доби після нього, тобто «нове Сонце саме тоді народилося»...

Звертають увагу на метеорологічні умови в Палестині: у жовтні тут розпочиналася холодна дощова пора, у грудні ж навіть зі снігопадами. І пастухи заганяли свої отари до кошар, отже – не могли «жити в полі і вночі стерегти свої отари», як про це написав Лука (Лк. 2:8). Тож припущень щодо календарної дати Різдва було безліч – «від жовтня до травня».

Щодо 2-го. Епоха (вихідна «точка») нашого літочислення – це 44-й рік правління **Августа**, 754-й рік від заснування Риму. Її було визнано стовідсотково умовною. Звичним уже було твердження, за яким Ісус Христос народився у 6-му (навіть у 7-му) році до н.е. (бо ж мала бути втеча в Єгипет, очікування смерті Ірода, повернення в Назарет).

Більш прийнятною однак є версія санкт-петербурзького вченого **Владислава Фролова**: *в євангеліях йдеться про іншого Ірода* – про Ірода Антипу (сина того згаданого), тетрарха, правителя Галілеї (4 р. до н.е. – 39 р. н.е.). І, напевне, найчіткіше прояснює цю календарну ситуацію рік смерті Івана Хрестителя. Адже з «Іудейських старожитностей» Флавія випливає, що Іродіада стала дружиною Ірода Антипи у 34 р. н. е. Стурбований тим, як народ сприймає слова Івана Хрестителя, Ірод у 35-му році садить його у фортецю і незабаром (на вимогу Іродіади) страчує. А через декілька місяців після хрещення в Йордані і страти Івана Хрестителя було розп'ято Ісуса Христа.

Що це відбулося саме в 36 р. н.е., за словами **В.Фролова**, свідчить «Самарянська хроніка». І про той же рік розп'яття Христа – 4-й рік 203-ї Олімпіади, посилаючись на грецького історика **Флегона** (II ст.), пише у своїй «Хроніці» Михайло **Сірієць** (XII ст.), Патріарх Антіохійський. Отже, найімовірніше,

перша Пасха випала на неділю 25 березня 36 р.

Відповідно, за **В.Фроловим**, зміщується і рік народження Ісуса Христа. Так, у Євангелії від Луки є дві вказівки щодо цієї дати: 1) «за часів Ірода, царя Юдейського» (Лк. 1: 5) і 2) «.. тими днями вийшов наказ від кесаря Августа переписати всю землю. Цей перепис перший відбувся тоді, коли владу над Сирією мав Квіріній ..» (Лк.2: 1 -2). Як згадано, правителем Галілеї тоді був **Ірод Антипа**, якого також величали царем (Мр. 6: 14, 22, 25,26, 27, 28; Мт.14: 9).

Отже, **Сульпіцій Квіріній**, як легат Сирії у 6 – 10 рр. н.е., робив перепис та оцінку майна населення на підвладній йому території в

Іудеї (яку перед тим було приєднано до складу римської провінції Сирії) у 6 – 7 рр. Так що насправді роком народження Христа цілком може бути 6-й рік н.е. І *цар Ірод був, «але не той, і дітей у Вифлеємі він не убивав».*

Щодо 3-го – про «царів» (кажуть, все ж доцільніше їх називати мудрецами, астрологами), яких «зоря» привела на поклін до Новонародженого і які, поспілкувавшись з Іродом, підштовхнули його на важкий злочин – на убивство дітей у Вифлеємі. Вони нібито – «історичні особи, що жили на території Ірану». Там начебто віднайдено їхні тіла, які у XII ст. «невідомим чином перевезено в Німеччину», де вони й зберігаються «у золотому ковчезі з діамантами». Їх імена нібито Гаспар, Мельхіор та Бальтазар (щоправда, «у східній Церкві вважали, що цих мудреців було 12»).

Ті «царі», як і «дохристиянські боги, іменами яких названо планети», стали «елементами європейської культури», конкретно в нас навіть «дійовими особами вертепів». Нехай! Але що? *Як елемент фольклору....*

Про 4-те – убивство дітей у Вифлеємі за наказом Ірода. Як зазначив **В.Фролов**, зразу після смерті Ірода Великого в Рим прибуло посольство іудеїв у складі 50-ти чоловік. Імператору **Августу** були перераховані усі злочини, які вчинив Ірод за час свого правління в Іудеї (хоча б – убивство своєї дружини і двох синів), але в цьому переліку нема жодного слова про убивство немовлят у Вифлеємі! А воно ж за його наказом там нібито було убито, як зазначається у православних календарях, 14 000 дітей (щоправда, у католицьких джерелах мова йде про 20 – 25, у протестантських про «не більше дюжини»). Насправді ж, мабуть, «цей сюжет не є історичним фактом»... Як і мандрівка «царів», як і «зоря», яка їх вела. Усе це гарна, охудожнена астрологічна вставка (про це писав, зокрема, сто років тому польський письменник Анджей **Нємоевський**)...

Перелічені вище проблеми аж ніяк не можуть захитати віру в Творця, Який *через творіння рук Своїх стає видимим* (Посл. ап. Павла до римлян, 1: 20). Адже минулі сто років стали *століттям інформації*, упродовж якого, зокрема, все міцнішало розуміння того, що наявність на Землі розмаїття молекул ДНК (в яких *закодована, зашифрована* дивовижно складна інформація про будову певних живих організмів та їх окремих систем і про шляхи їх відтворення в наступних поколіннях) є незаперечним доказом дії Творця.

А про Нього щонеділі і в свята на літургії, коли після Вірую хор співає «Достойно і праведно є..», священник читає (на превеликий жаль – стиха, «лише для себе»): «Бо ж **Ти Бог невимовний, невідомий, невидимий, незбагнений, віковичний, незмінний...** Ти вивів нас з небуття до буття..» (Божественна літургія, Рим, 1964, с. 334).

Насамкінець зазначимо: тут, у цьому розділі, перелічені розмаїті форми змінності тих чи інших (здавалося б – періодичних) процесів та відповідних їм числових значень періодів. Щоб підкреслити відоме віддавна: «все тече, все змінюється». І отже, приймати якийсь *календарний* параметр як незмінний, навіть освячений кимсь, як ось вселенськими соборами єпископів («*ще раз навіть*») - якщо при цьому і було сказано «бо зволилося Духові Святому і нам» – Дії,15: 28), річ безнадійна. Бо – таки доводиться/доведеться вносити певні зміни в церковному календарі. Зокрема – і щодо «дітей убитих у Вифлеємі»...

II. Про пасхалію та пов'язані з нею проблеми

Астрономічні цикли (кола) як основа пасхалії

Пасхалія – «допоміжна», «прикладна» дисципліна (*галузь науки*), завданням якої є встановлення, на будь-який рік, дати Пасхи та пов'язаних із нею перехідних свят і постів. Також вона дає цьому певне богословське й астрономічне пояснення., історично – на основі юліанського календаря.

В основу Пасхалії покладено встановлені Церквою уявлення про межі, в яких належить святкувати Пасху. З цією метою вона використовує певні календарно-хронологічні поняття.

Це передусім **коло Сонця** – проміжок часу в 28 років, після якого дні тижня (в юліанському календарі!) припадають, від року до року, на ті ж числа місяців.

Далі, це **коло Місяця** – проміжок часу в 19 років, після якого певні фази Місяця припадають (не зовсім точно!) на ті ж дати місяців календарних. Їх об'єднує **великий індиктіон**, це 532 роки (= 28 x 19), після якого «розклад» як днів тижня, так і фаз Місяця (а це – не зовсім так!!) є таким же, як і в попередньому 532-річному циклі. І, що вкрай важливе, **повторюються дати християнської Пасхи.**

Зокрема, 2020-й рік – це 80-й рік 15-го індиктіону, який розпочався у 1941-му році. І Пасха в ньому – 6.04. юліанського календаря. Як це було раніше у 1488, а перед тим – у 956 роках

(відповідно у 14-му і 13-му індікціонах). Було складено розклад, від року до року, свят і постів – і, здавалося, навечно..

Але це повторення в рухах Сонця й Місяця не ідеальне!! І – від великого «до не дуже» – один крок. Ну, гляньмо на слова видатного російського вченого, автора книг з історії Церкви **В.В.Болотова** (1859 – 1900), сказані ним у 1899 р. на засіданні Комісії з питання реформи календаря: «Григоріанська реформа не має для себе не лише оправдання, але навіть виправдання... Сам я скасування юліанського стилю в Росії вважаю зовсім небажаним. Я й далі залишаюся рішучим шанувальником календаря юліанського. Його надзвичайна простота становить його наукову перевагу перед будь-якими іншими календарними напрямками. Вважаю, що культурна місія Росії з цього питання полягає в тому, щоби ще упродовж декількох століть притримати при житті юліанський календар і тим самим полегшити для західних народів повернення від непотрібної нікому григоріанської реформи до незіпсованого старого стилю» (див. **В.В.Болотов**. Лекции по истории Древней церкви. Т.2, С.- Пб. 1910. с. 432).

Ну, хіба це не крок «до не дуже»? А ці чи майже такі слова були повторені й повторені. І будуть ще чутні й тепер... І будуть певною перепорою для багатьох на шляху до календарно-пасхального єднання «з Європою»...». Бо ми хороші-непомильні, а вони – не дуже»...

Зазвичай «у побуті» під назвою *Пасхалія* подають таблиці, в яких є інформація про календарні дати Пасхи та інших, пов'язаних із нею свят, також про початок Великого посту і тривалість Петрівки. Для потреб Пасхалії розроблено певні методи і прийоми обчислень, зокрема, за допомогою *формул Гаусса*. Вони, як і «рецепти» для обчислення дат весняних рівнодень, місячних фаз і дат Пасхи (християнської та єврейської) є, зокрема, у згаданих книжках – «Календар і хронологія» та «Основи пасхалії з таблично-графічним їх відображенням».

Значну роль для потреб Пасхалії відіграє і *вруцеліто* – одна із семи літер, якою визначається «розклад» днів тижня за числами в календарних місяцях. А ще – *індикт* (від лат. проголошувати) порядковий номер року в 15-річному циклі (римляни упродовж 15 років тричі збирали данину з переможених).

Вичерпно усі грані календарно-пасхальних проблем подано у тритомній монографії **Ginzl F.K.** Handbuch der mathematischen und

technischen Chronologie. В. I – III: 1906, 1911, 1914 (стереотипне видання – Лейпціг, 1958).

Додамо ще таке. У згаданій праці Гінцеля (т.Ш, с.288 і далі) можна знайти і таку дивину, повчальну для нас (?): «У Греції місячно-сонячний календар вживали ще й у 486 р. н.е. В Афінах місячний календар витіснений сонячним остаточно у VI ст.. В рамках Візантійської імперії – з 8-го століття». Така інерція традиції...

Пасха за Нікейськими правилами

Упродовж майже 300 років християни «від Риму до Александрії» відзначали Пасху, значною мірою орієнтуючись на єврейську, тобто *подекуди в різні дні тижня*. Приймавши ж християнство, імператор Константин у 325 році скликав у Нікеї собор єпископів, який і вирішив: беручи до уваги обставини першої Пасхи – Воскресіння Христового (день тижня – неділя, що випала безпосередньо після весняної повні), християнську Пасху завжди належить святкувати в неділю після повні, яка випала в день весняного рівнодення або вперше після нього (рис. 6).

На початку IV ст. весняне рівнодення припадало на 21 березня. Очевидно, Отці Церкви, які брали участь у роботі Нікейського (першого вселенського!) собору, вважали, що так воно було у 325 р. і так буде завжди. Але, як згадано вище, тривалість року за юліанським календарем на 0,0 078 доби більша ніж року тропічного. За кожні

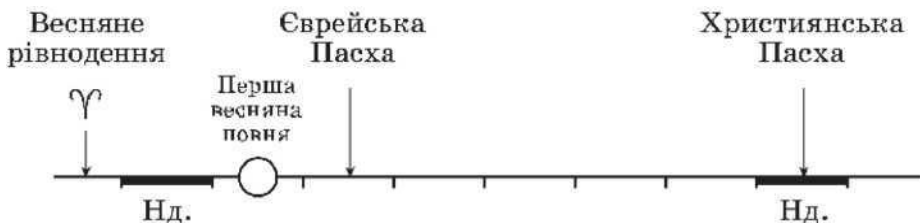

Рис. 6. Астрономічна ситуація, за якою визначали дату Пасхи з IV ст.

128 років назбирується ціла доба: *за 128 років момент весняного рівнодення зміщується на одну добу назад – від березня до лютого*.

Для лічби днів у році та ототожнення їх з днями тижня Церква прийняла юліанський календар. З кінця ж III ст. для визначення дати

весняної повні на декілька років наперед почала використовувати 19-річний **метонів цикл**. Таким чином християни в обчисленнях дати свого найбільшого свята певною мірою відокремилися від євреїв (які до 500 р. н.е., до реформи їхнього календаря, визначали дату своєї Пасхи за спостереженнями).

І тут важливим є таке: дата Пасхи «коливається» в межах не одного місяця, а 35-ти днів. Найбільш рання дата християнської Пасхи – 22 березня. Цей випадок реалізується, якщо повня настала 21-го березня в суботу. Її ж верхню дату встановлюємо, знаючи «арифметику» 19-річного місячного циклу, а вона така. Днів у повному місяці – 30. А **певні фази Місяця** (нас цікавлять повні) **припадають на ті ж дати місяців через кожні 19 років**. Тобто повня «не прогулюється» по всіх числах місяця, а випадає лише на 19 з них.

Зокрема, «таблична повня» настає 22 і 21 березня, але «ніколи» 20, лише 19, і тоді вона не є весняною. Наступна через 30 днів - 18 квітня. І якщо це неділя, то Пасха «автоматично», «щоб не святкувати разом з євреями», переноситься на неділю наступну, а це - 25 квітня. Це і є межі дат Пасхи.

На жаль, на питання **хто, коли і як встановив оце жорстке правило** «християнська Пасха обов'язково після єврейської», однозначної відповіді нема (а католицька Пасха буває і перед єврейською, іноді ж співпадає з нею – «і світ не валиться»...).

Текст постанови Нікейського собору не зберігся. Є лише послання імператора Константина єпископам, які не брали в ньому участі. І в ньому стверджується, що собору «здалося непристойним звершувати це найсвятіше свято за звичаєм іудеїв». Бо вони «замість належного виправлення в одному році звершують пасху двічі».

Тут малося на увазі ось що: по-перше, євреї святкували Пасху у різні дні тижня (у вівторок, четвер, суботу або неділю). Далі: якщо за єврейським календарем 15 Нісана трапилося *зразу після* весняного рівнодення, а наступний їх календарний рік мав 12 місяців (в яких по 29–30 днів), то чергове 15 Нісана настане вже *перед* весняним рівноденням. І **це створювало ілюзію святкування Пасхи двічі на рік** (рис. 7), а траплялася така ситуація до кінця V ст. чи не через кожні 19 років. Собор також наполіг на тому, щоб усі християни святкували Пасху в неділю.

Конкретно у проміжку між рівноденнями 302-го і 303-го років єврейська Пасха випала на 31.03.302 р і 20.03.303 р., християнська – на

5.04.302 . Відобразити це можна, поклавши, що весняне рівнодення φ є початком «пасхального» року:

$$\begin{array}{ccccccc} \varphi_{302} & \epsilon_1 & & \Pi_{xp} & & & \epsilon_2 \varphi_{303} \\ \dots I \dots i \dots + \dots & & & & & & I \dots i \dots I \dots \\ & 31.03 & 5.04. & 302 & & & 1.01 & 20.03.303 \end{array}$$

Рис. 7. Ситуація, яку Нікейський собор визнав неприйнятною; тут ϵ_1, ϵ_2 і Π_{xp} – відповідно дати єврейської і християнської Пасхи.

Є переконливі докази того, що принаймні Александрійська церква зразу ж після Нікейського собору неодноразово відзначала Пасху разом із євреями, конкретно в 343, 347, 367, 370, 374 і 396 роках. I – «світ не завалився»?!

Відсилаючи допитливого Читача до вже згаданої книжки автора «Основи пасхалії», дамо тут ще лише один приклад своєрідної аж до марудності «пасхальної арифметики».

Як вже згадано, прообразом християнської Пасхи була Пасха єврейська (іудейська – 15-те Нісана). Співставлення ж похибок цих двох календарів показує: в юліанському календарі дата (момент) весняного рівнодення повзе *назад*, в бік лютого, в єврейському ж вона (*весняна текуфа*) – *вперед*, у бік квітня. Тож про яке узгодження ситуації («на дистанції в тисячу років») може бути мова??!

Справді, середня тривалість календарного року, пов'язаного з 19-річними циклами єврейського календаря, - це 365,24682 доби, тобто *єврейський рік на 6 хв 39 сек перевищує рік тропічний. I – початок єврейського Нового року* (а його святкують у вересні) *за кожні 231,5 року зміщується вперед на одну добу відносно дат григоріанського календаря.*

I оскільки весняна (нісанська) текуфа, як розрахунковий початок весни, зміщується в бік квітня н. ст., то відповідно і єврейська Пасха (15 Нісана) випадає вже між 26 березня і 25 квітня н. ст. А що тричі за кожні 19 років повня трапляється між 21 і 25 (включно) березня, її весняною не вважають. *Тому й святкують Пасху тричі за 19 років не в першу, а в другу повню після весняного рівнодення.* Це, зокрема, сталося у 2004, 2008 і 2016 роках.

Річ ясна, «світ від цього не валиться». Але, образно кажучи, валиться конструкція православної пасхалії. Який вихід? Він є – у відмові від намагання якомога довше «плестися в хвості» за

можливостями місячно-сонячного календаря. Від намагання узгодити два різні календарі – сонячний і місячно-сонячний. Юдеї (поки що!) нібито мудріші: бо на цей перший увагу не звертають. Але і їм таки доведеться колись це зробити (не нести ж, образно кажучи, у храм на Пасху давно перезрілий сніп ячменю...).

І питання «для всіх православних» таке: чи справді «щорічно і назавжди» наша Пасха має відзначатися обов'язково *після* єврейської? У відповіді на нього криється вирішення іншого: прийняття або неприйняття григоріанського календаря («нового стилю») не лише «в цивільному житті», а й у відзначенні релігійних свят, зокрема – пов'язаних із датою Пасхи. А отже – перебувати чи ні християнам у «повній календарній єдності». Переконавшись і в тому, що думка про реформу календаря визріла було *задовго до* папи Григорія XIII. I, отже, не ляяти його ще й нині за якесь самоправство чи самовпевненість...

Століття розгубленості (до папи Григорія XIII)

Про неточність юліанського календаря «вголос» розпочато мову в першій чверті XIV ст.. Так, у 1324 р. візантійський вчений Никифор Григора звернув увагу імператора **Андроника II** на те, що весняне рівнодення вже не випадає на 21 березня і, отже, Пасха буде поступово зсуватися на пізніший час. Тому він вважав за необхідне виправити календар і водночас розрахунок пасхалій. Проте імператор відхилив пропозицію Григора, вважаючи реформу практично нездійсненною через неможливість досягнути для цього згоду між окремими православними церквами (ця добірка матеріалів – С.І. Селешникова).

На неточність юліанського календаря вказував і грецький учений Матвій **Властар** (XIV ст.). Щоправда він не вважав потрібним виправляти, *бо, мовляв*, запізнювання православної Пасхи врятовує її від співпадання з єврейською («*що заборонене Церквою*»). А ось у 1373 р. візантійський учений Ісаак **Аргір** вважав це виправлення безкорисним, оскільки «через 119 років настане кінець світу, бо виповниться 7000 років з дня його створення».

Необхідність реформи юліанського календаря розуміло і багато представників католицької церкви. У XIV ст. за виправлення календаря висловлювався папа **Климент VI**. У березні 1414 р. календарне питання обговорювалося з ініціативи кардинала П'єра д'Альї... (Згодом) на Базельському соборі в березні 1437 р. зі своїм проектом

реформи виступив видатний філософ і вчений епохи Відродження Микола **Кузанський** (1401 – 1464)....

В 1475 р. папа **Сікст ІУ** почав підготовку до реформи календаря і виправлення пасхалій. З цією метою він запросив у Рим видатного німецького астронома і математика Регіомонтана (1436 – 1476). Однак несподівана смерть ученого змусила папу відкласти здійснення свого задуму.

Безпосередньо перед реформою 1582 р. весняне рівнодення вже «ледве один раз ще дотяглося» до 11(!) березня! Тож, якщо повня, скажімо, у XVI ст. наставала між 11 і 21 березня, то за правилами обчислень дати Пасхи її весняною не вважали. І Пасху святкували в неділю після наступної повні. Відповідно, на 4-5 тижнів зміщувався вперед і початок Великого посту.

«Переповнила чашу терпіння» папи **Григорія ХІІІ** ситуація, що склалася у 1557 р. Тоді євреї святкували Пасху 16 березня, християнська Пасха випала на 18 квітня, так що Великий Піст почався 1-го березня. Насправді він мав би розпочатися 1-го лютого, а Пасха мала бути 21.03.

І це «в черговий раз» здивувало євреїв, які тоді були в Європі у багатьох містах (див. згадану вище книжку **Гінцеля**): **«Та що це за календар у вас? У вас же перед Пасхою сім тижнів посту! Вам уже давно треба було постити, а ви все ще їсте м'ясо! Як це так, що ви не вмієте обчислювати дату свого найбільшого свята?»**.

Тож реформа календаря таки була потрібна! І цю проблему, повторимось, Західна Церква обговорювала, зокрема, на Базельському (1437 р.), Латеранському (1512–1517 рр.) і Тридентському (1545–1563 рр.) соборах. І щоб хто не говорив, календар, який звемо **григоріанським**, а ще – **новим стилем**, виявився досить вдалим. Його назвою було «увіковічено» пам'ять цього папи. Але і з розумінням маємо сприйняти назву того календаря, на який ми невдовзі таки перейдемо – **новоюліанський**. «Бо що?»

Бо «історична пам'ять» засвідчує факт великої радості в Римі «з нагоди убивства у Франції у 1572 р. 70 000 гугенотів (протестантів)», на знищенні яких наполягав ще папа Пій, що і зроблено у Варфоломійвську ніч у 1572 р. (понтифікат Григорія ХІІІ 1572 - 1585 роки). Цитуємо «Біблійний довідник Геллея» (Торонто, 1985, с.783): «Папа з кардиналами в урочистій процесії пішли до церкви св. Марка і наказали співати «Боже, славим ми Тебе», в знак подяки за успішне винищення чесних людей.. (Адже) їхня щира побожність і моральне

життя дуже відрізнялись від скандального стану життя католицького духовенства»... В наш час увесь світ належно сприйняв щирі слова, понад сто разів повторені, папи **Івана Павла II**: «пробачте»...

Нині вже ледве не весь світ живе за новим стилем. Ми ж, святкуючи Різдво 7 січня, згадаймо : наші діди-прадіди святкували його, від 1801 до 1900 року 6-го січня, у 1701–1800 роках – 5 січня, від 1583 до 1700-го – 4-го січня нового стилю.. Зважмо й на таке: ***весняне рівнодення може настати раніше від «середнього» обчисленого.*** «Зі свого боку» ***Місяць може запізнитися «для моменту повні» – і ця повня «перестрибне» за момент рівнодення та стане весняною! У неділю ж за нею має бути Пасха!*** Ця «календарна дивина» у ХХ ст. для католиків (!) «сталася» тричі (у 1924, 1943 і 1962-му роках), ситуація у ХХІ ст. відображена в Табл. 1.

Таблиця 1

Роки, в яких католицька Пасха може бути у березні раніше від традиційної в ХХІ ст.

Число Року	Весняне рівнодення		Повні		Дата Пасхи	
	середнє h m	реальне h m	середні h m	реальні h m	традиційна	Можлива
2019	20: 21 49	20: 21 58	21: 02 53	21: 00 43	21.04	24.03
2038	20: 12 01	20: 12 40	20: 19 26	21: 02 09	25.04	28.03
2057	20: 02 38	20: 03 07	20: 11 46	21: 00 45	22.04	25.03
2076	19: 17 17	19: 17 37	20: 04 19	20: 16 37	19.04	22.03
2095	20: 07 41	20: 08 14	20: 21 07	21: 01 10	24.04	27.03

(Обчислені з високою точністю дати фаз Місяця і весняних рівнодень є в Інтернеті, див. NASA – Moon Phase 6000 Year Catalog; Vernal Equinox – Date and Times each year for 1096 years 1452–2547).

Новоюліанський календар Миланковича

У ХХ ст. для багатьох у Східних Церквах стало очевидним: щоб не смішити світ, все ж таки треба перейти на спільне відзначення християнських свят, передусім – нерухомих. І важливим кроком до бажаної згоди став *перехід ряду Православних Церков на*

«новоюліанський» календар. Його запропонував у 1922 р. югославський астроном **Милутин Миланкович** (1879–1958).

У цій системі узгодження календарного року з тропічним досягається правилом: **«заключні» роки століть є високосними, якщо при діленні числа року на 9 остача рівна 2 або 6.** Такими є роки 2000, 2400, 2900, 3300 (остачі відповідно 2, 6, 2, 6). Тут у циклі з 900 років налічується 682 простих і 218 високосних, а це – 328 718 діб. І середня тривалість календарного року – 365,24222, похибка ж в одну добу накопичується за 40 000 років!

Отже, до 2800 р. цей календар не відрізняється від григоріанського, але **найменування принципово інакше.** «Легше буде переходити нам», бо він існує-використовується уже сто років! Бо ж ще у 1923 р. скликаний Патріархом **Мелетієм IV** у Константинополі «Всеpravославний конгрес» прийняв рішення про перехід на цей календар. Його й запровадив з 1 березня 1924 р., проте лише *для відзначення нерухомих свят*, наступник Мелетія **Григорій VII.**

Тобто - було суміщено дати юліанського календаря з датами григоріанського. Але Пасху, як і раніше, - мали б святкувати в день, визначений за Александрійською, «традиційною православною», пасхалією, **приймавши днем умовного весняного рівнодення 3 квітня і зберігаючи пасхальні межі з 4 квітня по 8 травня включно.** Дату ж пасхальної повні визначати за астрономічними даними для Єрусалимського меридіану. І, очевидно, певним чином приймати до уваги **ситуацію, проілюстровану вище в Таблиці 1 !!!**

Цей варіант календаря у 1924 р. прийняли Румунська та Елладська (Грецька) Церкви, а поступово й інші. У наш час юліанського календаря («у повному обсязі») дотримуються лише Єрусалимська, Російська і Сербська Церкви, православні та греко-католики в Україні.

Одна з причин неприйняття цього варіанту така. У понеділок, що настає за неділею Всіх Святих (перша неділя після П'ятидесятниці – «Зелених свят»), розпочинається піст – Петрівка, в якому налічується від 6 тижнів (якщо Пасха 4 квітня) до 1 тижня і 1 дня (якщо Пасха 8 травня). За кожні 532 роки (упродовж Великого індиктіону) Пасха буває 8 травня 4 рази, 7 і 6 травня по 8 разів, 5 і 4 травня – по 12 разів, 3 травня – 16 разів і 2 травня – 20 разів. За григоріанським календарем свято Петра і Павла відзначається 29 червня. Отже час від часу є така ситуація: «Пасха випала на 3 травня, перша неділя по П'ятидесятниці на 28 червня». І в такому році Петрівки (посту) не буде! Тим більше,

якщо Пасха святкується 4, 5, 6, 7 чи 8 травня. А коли вона 2-го травня, то посту лише один день: це понеділок 28 червня, бо наступного, 29 дня свято Петра і Павла.

Неважко обчислити, що Петрівки не буває (в середньому за 532 роки) один раз за кожні 9 років. Конкретно в XXI ст.. ситуація така: Пасха 2 травня – 2021, 2027, 2032 і 2100 р., 3 травня – 2043, 2054 і 2081, 4 травня – 2059 і 2070, 5 травня – 2002, 2013, 2024 і 2097; 6 травня – 2040; 7 травня – 2051р., 8 травня – 2078 р., тож цього посту за ці 100 років не буде 12 разів.

«Для декого» ситуація «рік без Петрівки» цілком неприйнятна. Але ж... хоча б із «Правил Православної Церкви» (М., 1911, 1996) бачимо: упродовж принаймні 1200 років християнський світ знав лише один піст – Великий, перед пасхальний, а ще – піст у середу і п'ятницю. Про Петрівку лише в XII ст. (!!) Антіохійський патріарх Феодор Вальсамон чітко сказав: «За сім днів і більше до свята Петра і Павла усі... зобов'язані постити». Про Пилипівку **як 40-денний** піст заявлено у 1166-му році. Отже, можна стверджувати: **проблему постів, зокрема Петрівки, жоден Вселенський собор не розглядав і не затверджував.**

Тож, заради єдності християн чому б не бути без нього – усього один раз на дев'ять років? І бодай у цьому продемонструвати оту християнську чесноту – взаємну любов!

Для християнської єдності вкрай важливим є Пасху святкувати спільно! Але один із надвисоких мурів, що відгороджують християнський Схід від християнського ж Заходу, є «благодатний вогонь, який сходить з неба» нібито лише для православних...

У наш час в Інтернеті є вдосталь інформації *на цю тему*. Щось може бути неточним, інше – все ж достовірне. І оте *дещо* подамо мовою оригіналу (російською). Як ось, «Божественная пиротехника от министра культуры» 11.05.2005), автор – доктор історичних наук, кандидат богослов'я: «... єпископ **Порфирий** (Успенский, 1804–1885) в своїх воспоминаниях рассказывает, как Иерусалимское духовенство «зажигает огонь от лампы, скрытой за движущейся мраморной иконой Воскресения Христова», см. его «Книгу бытия моего». С.Пб. 1896, т. 3, с. 299)».

Також про позицію Вірменської Церкви, яка «... при цьому що вона разом із Грецькою Церквою є головним учасником богослужіння у храмі Воскресіння, не вчить своїх чад віри в Благодатний Вогонь і не дає жодних офіційних даних про це, тому що вона не поділяє

переконаності частини віруючих РПЦ у самому існуванні такого феномена... (Бо) офіційно тут говорити немає про що... (тут...)... є хіба благочестива міфологія».

Осмыслиючи цю проблему, можемо з повагою сприйняти ось ці слова з доповіді проф. **Н.Д.Успенського** (9.X.1949, актовий зал Ленінградської Духовної Академії): «К истории обряда святого огня, совершаемого в Великую Субботу в Иерусалиме»: «Мы же можем согласиться с объяснением митрополита Вифлеемского Дионисия, что «огонь, зажигаемый на Гробе Господнем от скрытой лампы, все-таки есть огонь священный, получаемый с места священного»...

Осмысливши це, усі християни мали б уже святкувати і Різдво, і величний день Пасхи в одні і ті ж календарні числа!.. Ми наводимо ці результати, щоб підкреслити: **не слід абсолютизувати ті чи інші календарні дані і цикли. Краще згадувати сказане апостолом Павлом, що «буква вбиває, а дух – оживляє» (2 Кор. 3: 6)...**

Ще зупинимось на питанні: а наскільки ж то «ідеальний і так милий серцю», багатьом ще й тепер, юліанський календар відтворює євангельську ситуацію?

Ось певний статистичний підсумок за 200 років, тобто «якою була ситуація у XX і якою є/буде у XXI ст. (див. «Основи пасхалії». С. 95 – 97).

Зі співставлення дати Пасхи православної і дати Пасхи єврейської за 200 років впливає таке:

1. У близько третині випадків (у XX ст. – 38, у XXI ст. – 36 разів) православна Пасха випадає на першу неділю після Пасхи єврейської – коли ця друга святкується в попередню неділю або у вівторок. Здебільшого ж (відповідно 51 і 54 рази) вона відзначається у другу неділю, а близько 10 разів за сто років – у 5-6-ту неділю після єврейської.

2. Тричі за кожні 19 років римо-католицька Пасха буває перед єврейською, тобто за 95 років (= 19 x 5) це трапляється 15 разів. Особливості ж співвідношень фаз Місяця в «залишку 5 років» у XX і XXI ст. такі, що загалом в обох цих століттях римо-католицька Пасха святкувалася або ж святкуватиметься перед єврейською 16 разів.

Є також певна кількість років (у XX ст. – 23, у XXI ст. – 20), в яких євангельська ситуація «для католиків» повністю відтворюється. Тобто єврейська в суботу, католицька зразу ж у неділю. І нарешті

3. Співпадання православної Пасхи з римо-католицькою можливе лише в межах 4 – 25 квітня н. ст. (бо 3.04 – умовне весняне рівнодення юліанського календаря, 25.04 – верхня межа римо-католицької пасхалії) за умови, що

реальна астрономічна повня трапляється у неділю-вівторок. У XX і XXI ст. це траплялося/буде менш, ніж в 1/3 випадків.

Для любителів статистики ще раз згадаємо, що у 1583-1600 рр. православна Пасха співпала з католицькою 7 разів, у 1601-1700 рр. – 46, у 1701-1800 рр. 38, 1801-1900 рр. – 34, 1901-2000 рр. – 26 разів і в 2001-2100 рр. вона співпадатиме 31 раз.

А ще: у православній пасхалії повторення євангельської ситуації «розп'яття Ісуса Христа перед, а Його Воскресіння - після першого дня єврейської Пасхи» в принципі неможливе. Однак, повторимо це ще раз, трапляється ситуація, коли православна Пасха буває у 5-ту чи аж у 6-ту неділю після Пасхи єврейської!

Тож таки *не слід абсолютизувати те чи інше календарне!* Краще згадувати сказане апостолом Павлом оте «*буква вбиває, а дух – оживляє*» ...

«Протистояння... євангелістів»

Становлення християнської календарно-пасхальної традиції було вкрай нелегким. Адже *неузгодженість у текстах євангелістів «видна неозброєним оком»*. І вона (принаймні формально) *стала причиною лютої суперечки між Західною (католицькою) і східною (православною) Церквами. Бо, зокрема, – який хліб вживати для причастя – прісний (облатки) чи квасний (просфори)???*

Найвиразніше начебто події останніх годин життя Ісуса Христа перед Його Розп'яттям описані в Євангелії від Івана (13:1 і далі): відбулася Таємна Вечера, після якої пізньої ночі з четверга на п'ятницю Ісуса схоплено і в п'ятницю вранці приведено в преторій до Понтія Пилата. Іудеї ж «не ввійшли до преторія, щоб не опоганитись, а щоб їсти пасху» (Ів. 18:28). Суд у Пилата відбувся опівдні і «Був то ж день Приготовлення Пасхи, година була - близько шостої» (Ів. 19:14). Таким чином, за євангелістом Іваном впливає чітке й однозначне: у рік розп'яття Ісуса Христа єврейська Пасха (15 Нісана) припала на суботу. Напередодні, у п'ятницю, Христос був розп'ятий, а воскрес на світанку в неділю.

Але інші євангелісти ті ж події описують інакше!! Так, у Євангелії від Луки (22:7,14) читаємо: «І настав день Опрісноків, коли пасху приносити в жертву належало. І послав Він Петра та Івана, говорячи: «Підіть і приготуйте нам пасху...» А коли настав час, сів до столу і апостоли з Ним...». *День опрісноків настав!?!?*

І вже тут причина розбрату, протистояння «Риму й Александрії». Західна церква збудувала свій обряд на словах синоптиків (перших трьох євангелістів), за якими «день опрісноків настав і Христос із апостолами спожив жертвне м'ясо з опрісноками». Східна ж Церква, услід за євангелістом Іваном, вважає, що зустріч апостолів з Учителем як Таємна Вечеря відбулася добою раніше, коли ще вживано хліб квасний. Тому то перша Церква вживає для Причастя облатки, друга - просфори. Упродовж століть (і донині) ця суперечність залишається нерозв'язною.

Була спроба «згладити проблему» у статті «Тайна вечеря» («Новий Завіт з коментарем», Львів, 1994, с. 667): «можливо, вона відбулася за календарем кумранських есенів» (про них див. «Календарь и хронологию» с. 315). Але ж Пасха – 15-те Нісана – в ньому завжди випадала на середу!..

Беззаперечно, за Євангеліями, одне: святкування Пасхи іудейської розпочиналося в п'ятницю ввечері, Христа ж розіп'яли в цю таки п'ятницю опівдні. Тож – Західна Церква живе «за Матвієм, Марком і Лукою», Східна – «за Іваном». А які ж пристрасті розпалювалися, упродовж століть, навколо питання «чия віра правдивіша»!!!

Обнадійливим стало те, що в січні 1964 р. Римський Папа Павло УІ і Константинопольський Патріарх Афінагор зустрілися на Святій Землі, обнялися і поцілувалися. А 7 грудня 1965 р. в один і той же момент у Римі і в Константинополі було заявлено, що всі попередні взаємні звинувачення «стерті назавжди з пам'яті Церков, які відтепер є Церквами-сестрами.

На жаль, і після цього акту представники Російської Православної Церкви продовжили виступати із заявами, що суперечать єднанню. Зокрема, у 1991 р. в журналі «Москва» вміщено такі слова Іоанна, Митрополита Санкт-Петербурзького і Ладозького, нібито «всі інші релігії... чи то католицизм, протестантизм – це перепони, поставлені дияволом між Церквою Христовою і всім родом людським». Що всі ці релігії суть «прийнявши їжу від диявола», бо ж «причастя еретиків є їжа бісів»!!! **«Волосся від такого стає дибки»...**

То що?? «Викручуватися» або ж замовчувати нечіткість розповідей євангелістів про першу Пасху? Чи визнати, що окремі місця євангелій були кимсь (несвідомо чи й свідомо!!) спотворені-перекручені, про що говорив ще Цельс (II ст.. н.е.): «вони, християни, по багато разів переробляють тексти своїх священних книг» (а, може, й не християни?)

І слід би погодитися з дослідниками: євангельські тексти таки було істотно спотворено, було здійснено усілякі вставки-домисли. Можна дуже не погоджуватися з багатьма тезами І.Каганця (див. його «Пшеницю без куколю», Терн., 2005), але написане ним про масштаби вставок принаймні варто б якнайсерйозніше проаналізувати...

Пристрасті навколо рішень Нікейського собору

Приглянемо до інтерпретації того, що говорили і чого не приймали учасники Нікейського собору. Тоді начебто було сформульовано чітке правило: святкувати Пасху *в неділю, першу після весняного рівнодення*.

У намаганні зорієнтуватися в ситуації розглянемо 7-ме «Апостольське правило», воно є, зокрема, в кн. **І.Стратилатова** «Древность и важность апостольских правил» (С.-Пб. 1996): «Якщо хто, єпископ чи пресвітер, або диякон, святий день Пасхи перед весняним рівноденням з іудеями святкувати буде, хай буде відлучений від священницького чину». Це ж «уточнив» Антіохійський собор (1-ше правило): «Иже узаконенное о Пасце предание преложити покуситя: аще есть мирский человек, да изринется. Аще ли причетник, да извержется».

А ось свідчення **Д.П.Огицького**: «Нікейському Собору почали приписувати дещо таке, чого Собор прямо не пропонував і навіть дещо таке, що зовсім не відповідало його лінії...». І далі: «В жодних документах Соборів немає заборони святкування християнської Пасхи перед євреями чи одночасно з ними... Нікейський собор заборонив .. принципіальну залежність християнської Пасхи від строків єврейської Пасхи». Усього лише!!!

Позицію Російської Православної Церкви оприлюднив проф.-прот. **Ліверій Воронов** у статті «Календарна проблема. Її вивчення у світлі рішень Першого Вселенського Собору про пасхалію та пошук шляху до співробітництва між Церквами у цьому питанні» (там же: «Богословские труды», 7, 1971, с. 170 – 203):

«... Нікейський собор не ввів ... для всезагального, обов'язкового і вічного вжитку якусь там строго визначену пасхалію як уніфіковану систему обчислень і встановлення дня святкування Пасхи». Бо ж «сама александрійська пасхалія навряд чи мислилася як «вічна та незмінна».

Аналіз цих правил показує, що лише перше з них однозначно встановлене Отцями Церкви. Друге ж у IV-VIII ст. розумілося лише в смислі не святкувати Пасху до весняного рівнодення та в інші, крім

неділі, дні, як це буває у євреїв. Але у зовсім недавніх виданнях (як ось, «О православной пасхалии». М., 1996 р.) автор розповідає, як собори Східних єпископів двічі (1583 і 1756 рр.) кидали прокляття «на новостильників». Бо, мовляв, святкування пасхи по-католицьки – «дело крайнего бесчестия и отход от Апостольской верности». Тим часом нібито питання про церковний календар – це «вопрос веры и весьма важнейший». Сам же григоріанський календар «является исторически вредным, оказывается астрономически ненужным».

Як бачимо, подекуди технічну проблему вимірювання часу змішують з найвищими «догматичними та канонічними смислами». Але ж... текст 7-го Апостольського правила усього лише зобов'язує таке: «Якщо хто, єпископ чи пресвітер, або диякон, святий день Пасхи *перед весняним рівноденням* (виділення наше – І. К.) з іудеями святкувати буде, нехай буде «извержен от священного чина».

Адже: Священне Передання каже: 1. Щоб Пасха була після весняного рівнодення. 2. Після повні, що за ним. 3. В першу за нею неділю. 4. Щоб не співпадало це свято з Пасхою єврейською...». «А воно ж буває таке»: до 12 разів за кожні 19 років православна Пасха святкується не в першу, а в другу неділю після астрономічної повні.

Бо *при обчисленнях дати Пасхи беруть до уваги не реальне астрономічне явище, а готові таблиці повней у 19-річному циклі*, які було складено 1300 років тому. Але ж 19-річний (метонів) цикл є неточним! *В юліанському календарі реальні фази Місяця за кожні 310 років зсуваються на одну добу назад* (від 10 числа місяця до 9 і т.д.) Сьогодні ж ця різниця складає вже 4-5 діб. І обчислювач, скажімо, вважає, що повня випала на вівторок і Пасха буде «в першу неділю після неї». Насправді повня настала на 4 дні швидше – у п'ятницю попереднього тижня. То ж Пасха буде аж через 9 днів після реальної астрономічної повні, коли вранці на небі видно вузький серп Місяця. Лише коли ота «теоретична» повня випадає на п'ятницю-суботу, а фактична – на понеділок-вівторок, тоді Пасху святкують у першу неділю, разом з католиками. *Це надається до усвідомлення?*

У наш час п'ять разів за кожні 19 років православна Пасха святкується після *другої* весняної повні. Але й тоді, найчастіше 2 – 3 рази (а в проміжку 1941-1959 рр. було навіть п'ять разів) – *в другу неділю після неї*. Буває, однак, і протилежне. Так, у 19-річному циклі 1865-1883 рр. п'ять разів православна Пасха випадала на першу неділю після другої весняної повні.

Загалом же маємо визнати: це православна пасхалія повна внутрішніх суперечностей, бо таки або «не після першої повні», або «не в першу неділю»!!

А так наполегливо переконує нас апостол Павло: «буква вбиває, а дух животворить» ... Відзначаючи зазвичай Страсті Христові *після* єврейської Пасхи (а вони ж то були перед нею!), деяким «борцям за чистоту» православ'я таки важко «звести кінці»...

Ще один «камінь спотикання»...

Якими ж можуть бути прогнози щодо «переходу на спільний календар і єдину дату Пасхи»? По при начебто позитивні заяви «з двох боків» є «*сумний досвід* у минулому». Ось декілька висловлювань «зі східного боку». Один із богословів Східної Церкви Григорій **Палама** (1296 – 1359) на адресу «Риму» заявив: «Ми не прийнемо вас у спілкування, доки ви будете говорити, що Дух Святий сходить і від Сина». А ось слова препод. **Паїсія** (Величковського, 1794 р.): «латиняни не суть християни». У 1848 р. Східні патріархи спільно заявили: «Твердження, що Дух Святий сходить і від Сина, *єсть суцья ересь*». Сто років тому «з тої ж нагоди» в Росії звучало: «Латиняни – це цілковито еретична церква» (Іоан **Кронштадський**).

А воно ж, як пише євангеліст Іван, Ісус Христос у Прощальній промові, перед розп'яттям, сказав: «.. як Я не піду, Утішитель не прийде до вас. А коли Я піду, то *пришлю вам Його*... А коли прийде Він, той Дух правди, Він вас попровадить...». Після воскресіння ж Він з'явився Своїм учням, «*дихнув і говорить до них: «Прийміть Духа Святого!*» (Ів. 20: 22).

То що – східні богослови не чули/не читали цих слів Євангелія?..

Як тут не повторювати знову і знову оті слова апостола Павла (повторені згодом св. Августином), що *своїх знає лише Бог!*...

У наш час завдяки Інтернету є можливості з'ясувати і календарні, і пасхальні проблеми незрівнянно ширше.

Ознайомившись зі «становленням в часі» календарних проектів і проблем, впадати в песимізм не варто. В кожному разі ніде не йшлося про «порушення єдності світобудови і людства, про намагання відірвати людину від Бога». Звернімо увагу на відповідь, дану Ісусом Христом книжникам на їх докір за те, що Його учні в суботу «на ходу зривали колосся» (Мр. 2: 23 – 27): «Суботу встановлено для людини, а не людину для суботи». А субота ж – це елемент

календаря!!! Тому такі люди тут, на Землі, мають право, та й обов'язок, виправляти й уточнювати (і навіть конструювати нові) календарні системи...

Пасха «в найвужчих межах»?

У 2015 р. Папа Римський Франциск виступив із пропозицією перейти на істотно спрощену пасхалію: *святкувати День Воскресіння Христового – Пасху у другу неділю квітня* кожного року. Тобто в межах 8 – 14 квітня, а це було б «зміщення по числах» усього на 7 позицій! В пасхалії ж, якою користуємось нині, Пасха буває від 22 березня до 25 квітня включно, тобто дата Пасхи упродовж кожних 532 років (*великого індікціону*) повторює свої «прогулянки» по 35 числах календарного року. Повторення ж дат Пасхи в пропонованих межах відбуватиметься через кожні 28 років.

Знаменним є те, що друга половина 20-го століття була багатою на такі пропозиції щодо встановлення вужчих меж дат Пасхи. Зокрема, Патріарх Афінагор (1886 – 1972, Константинопольський Патріарх з 1948 р.) як «активно задіяний у Світовій Раді Церков» пропонував те ж, що й Папа Франциск: 8 – 14 квітня (а це один тиждень!). Пропозиція Афінського симпозиуму (1969 р.): 15 – 21 квітня, професора Московської духовної академії Д.П.Огицького: 12 – 18 квітня. Були найсерйозніші дискусії на цю тему на Всесвітній Раді Церков в Алеппо (Сирія, березень 1997р.), тоді запропоновано стали дату Великодня – неділя після другої суботи квітня. В подальшому це питання обговорювано на Постійних конференціях Канонічних православних єпископів обох Америк...

Так, є ще *проблема фаз Місяця* (нас цікавить повня)! Є отой **19-річний цикл** їх повернення орієнтовно «на те ж місце в календарі»! Фази Місяця повторюються через кожні 29,53 доби. І – в наступному році може бути 12 «лунацій»: $29,53 \text{ доби} \times 12 = 354,36 \text{ доби}$, або ж їх 13, і тоді $29,53 \times 13 = 383,89 \text{ доби}$. Тобто якби дату Пасхи міцно пов'язати з повнею Місяця, то ця дата мала б повторюватися через 354-355 або ж 384 доби. – на 11 діб раніше або на 19 діб пізніше «стартової». В єврейській пасхалії це досягається тим, що в їх календарному році налічується 353, 354, 355 або 383, 384 чи 385 діб – тобто в році 12 або 13 місяців по 29 або 30 діб, Пасха ж святкується у вівторок, четвер, суботу або в неділю (новий рік – у понеділок,

вівторок, четвер або в суботу). «В них таке можливе – і світ не валиться...»).

«Нам же» і від 19-річного місячного циклу, і від 532-річного (19 x 28) циклу (великого індікціону) *довелося б відмовитися*. Бо ж – «кому потрібне» сьогодні оте хаотичне чергування тих чи інших циклів? Так, вони були дуже потрібні в минулому, щоб не загубитися в отому безкрайому часовому просторі, щоб якимсь чином упорядкувати життя в певній спільноті, створити те, що її об'єднає в «щось ціле». Та це вже в минулому (хоча й хочеться сказати «на жаль»...).

В наш час слід усвідомити найважливіше: що Творець отого неохопного Всесвіту з його мільйонами мільярдів галактик і з як завгодно багатьма заселеними планетами якщо й очікує щось від землян, так це зростання кожного з нас у гідності й взаємній любові та повазі. І аж ніяк не нікчемного, принизливого для мислячої істоти буквоїдства!

Тим більше, що живемо у вкрай секуляризованому світі, де проблема релігійності визнана особистою, приватною справою. Що хоча десятки Нобелівських лауреатів публічно визнавали і визнають себе віруючими, надто часто верх бере справді сатанинський «махровий атеїзм»...

Водночас не можемо не відчувати превелике здивування і гордість від того, що в ті, далекі від нас часи, скажемо так, поголовної неграмотності і навіть приземленого мислення і євреям, і християнам вдалося розробити елегантні гармонії календарних циклів, зокрема і передусім, – для визначення дати Пасхи.

Сьогодні «хоч не хоч» настав час усвідомити усім сказане ап. Павлом оте: «Буква вбиває, дух животворить». Так, цикли – «круги Сонця і Місяця» – величні, взаємно узгоджені. Але ж вони у більших проміжках часу, кожен по своєму, змінюють свою величину! Так, в юліанському календарі момент весняного рівнодення «до Папи Григорія XIII» сповз у бік лютого на 10 діб (і Папа їхвилучив), тепер цей зсув уже сягнув (в юліанському календарі) 13 діб. Продовжуючи уявно роки в майбутнє, доходимо висновку, що **«колись там» хтось, дотримуючись цього календаря, буде святкувати Пасху аж восени!** Тож чи варто ідеалізувати цю календарну конструкцію??... Безперечно – таки ні!

Легко зорієнтуватися: якби Пасха була закріплена за 9-м – 15-м квітня, то вона за кожні 28 років приходилася б на одну і ту ж дату по чотири рази. Отже, довелося б позмінно використовувати усього сім

табель- (чи настінних) календарів.

І тоді таки доведеться попроситися з «традиційним» (і так милим для багатьох...) великим 532-річним індиктіоном!...

Про календар Силенка

«Колодар Свят і Пам'ятних Дат РУНВіри» можна знайти в Інтернеті. Оскільки з наявних там зауважень р. Яромила **Іваценка** випливає, що деякі дати цього календаря все ще є дискусійними, то обмежимося таким: рік у ньому починається 1-го березня, Великдень – «Воскресіння Світла Дажбожого» святкується через три повні тижні після весняного рівнодення, «Різдво Світла Дажбожого» в ньому – 23 грудня.

Принагідно згадаємо також дещо з тверджень Силенка та його прихильників і критиків. Ось хоча б: «Митрополит Іларіон (Огієнко) — одурений провідник одурених; ... він повторює те, що греки (візантійці) сотні років писали, звеличуючи Візантію і принижуючи Україну (Русь). Українець, читаючи писання митрополита Іларіона (Огієнка), кормиться, сам цього не знаючи, меншевартісною духовною їжею — кормиться вірою православною, що греки і латини — кращі люди, а українці — гірші люди... Православіє грецької церкви заволоділо душею і розумом людей України (Руси). Вони втратили почуття національної окремішності, гордості. У них відібране їхнє минуле, їм заборонено мати своє сучасне. Вони стали стадом людей, які не знають звідки вони, хто вони і чиї вони?»...

«Князь Володимир зрадив віру свого батька Святослава, у рідному Києвграді став на коліна перед зайдою – грецьким архієреєм і започаткував на Київській Русі многовікове рабство ... Ми повинні повернутися самі до себе, щоб ми були ми. Саваот - Господь юдейський, він не наш батько, і ми не його діти. Ми не юдеї, ми русичі. Дажбог – Святий Дух незалежності душі нашої.. Славлячи Дажбога, я славлю свій народ, його землю, його волю... Щоб українці вижили як національна спільнота, їм потрібно відбудувати силу інстинкту національного збереження. І в цьому їх може порятувати і оздоровити тільки віра в Дажбога».

«Щось таке» сказав і француз **Ален де Бенуа**: «Християнізація Європи, включення європейського духу в християнську систему, була однією з найбільш згубних подій в усій історії до наших днів – катастрофою в повному розумінні цього слова».

Тим часом... повернення назад, у своє історичне, давно забуте, минуле нічого не дасть для нашого духовного відродження, нашого духовного зростання.

На думку багатьох, християнство спричинило перелом в історії Європи, в духовній історії всього людства. Християнство запропонувало нову шкалу цінностей, воно категорично засудило жорстокість і насильство, воно висунуло ідею рівності усіх людей. Загальновизнано: перемога християнства стала великою революцією духа, яка утвердила у свідомості людей перевагу духовного начала над матеріальним.

Як висловився німецький філософ **Давид Штраус** (1808 – 1872), моральне вчення Христа стало основою людської цивілізації. Куди ж тут повертатися назад?

Оцінку християнською Церквою (УГКЦ) поглядів Л. Силенка дав о. **І.Козовик** у книжці «Екзорцизм: міф чи реальність?» (Ів.-Фр., в-во «Нова Зоря», 2003, розділ ХУШ «Образ сатанізму в українському лжепатріотичному вбранні Лева Силенка», с. 279 – 303).

Ось фрагменти з неї: «.. хрещення Руси-України остаточно завершило християнізацію усього європейського континенту...

Приглядаючись до віри наших батьків, до віри Христової, яка існує вже дві тисячі років, з гордістю можемо сказати: не маємо причини, щоб її соромитися.... Наша християнська релігія скерувала життєздатність і силу варварів у русло духовної культури.. Християнська моральність є найвищим ідеалом для людського духу.. Це можна сказати і про обрядовість нового християнського культу, що увібрала весь аромат язичницького поклоніння землі та природі і донині зберегла цю свою суто українську особливість.

... Хрещення було величезним якісним стрибком українського народу в духовному та політичному розвої...

І ось до медової бочки розвитку українського християнства сучасний лжепророк *Лев Силенко* вливає цілу каністру дьогтю язичницького сатанинського культу РУНВіри (Рідної Української Національної Віри). Цей культ він обґрунтував, накреслив засади і розвинув у своєму творі «Мага віра» (1427 сторінок). У ній він «обливає брудом найдорожче, що носить людина у своєму серці..., губить усе християнське ... примітивно і навіть злочинно». І ще: «Силенковий культ Дажбога – різновид культу сатани. (Його поява була спричинена) довголітнім пануванням войовничого, диявольського, атеїстичного комунізму...», але і «впливом

заокеанських псевдо релігій... Лев Силенко закликає нас, українців, повернути колесо нашої духовно-релігійної історії назад... (до) віку кам'яного».

Ще також: «Силенко твердить, що християнство – це не наша, а єврейська віра. Яка ж вона єврейська, коли юдеї її відкинули? У них своя віра – юдаїзм... (І) зветься європейська цивілізація християнською. Відійти від християнства – означає вилучити себе з сім'ї цивілізованих народів, відкинути себе на десятки століть у минуле. Це національне самогубство!».

Є тут і фрагмент із книги **Д.Степовика** «Релігії, культу і секти світу» (Ів.-Фр. 1998) як відповідь на питання: а що взамін: «Взамін – сніп байок, в'язка казок, кошіль вигадок і діжка небилиць про сонце – Дажбога....., розраховані на темну, затуркану масу». Інша оцінка вчення Силенка є в кн. Анатолія **Колодного** «РУНВіра» та в матеріалі Олега Кушніра «Рідна віра і християнство». Добре це чи не дуже, але в «епоху Інтернету» *всі знають все...*

Про те, з чого почато тут мову

Річ ясна, про те, коли і як, «поєднавшись у сім'ї Церков-сестер», перейдемо на спільний з ними новоюліанський календар. Немає сумніву в тому, що «галасу» навколо цього буде в рази більше, ніж у випадку з введенням у побут «нового стилю», про що «ми чули» від «істинно православних».

Стурбованість в «очікуванні майбутніх кроків у цьому напрямку» висловив недавно Предстоятель УГКЦ **Святослав Шевчук**:

«Святкування Різдва – це не є питання дати. Це питання переживання певної надії. Переживання Божої присутності між нами. Ми маємо шукати шляхів переходу на Григоріанський календар.

Але коли будемо це робити, мусимо усвідомлювати, що мусимо перейти разом, аби ця зміна календаря не зруйнувала внутрішньої єдності жодної з Церков.

На сьогодні, 25 грудня, велика частина вірних Греко-Католицької Церкви святкують Різдво в різних куточках земної кулі. Коли ми говоримо про зміну дати Різдва, то йдеться про зміну цілого календаря.

Крім Різдва, йдеться, зокрема, про День захисника України, що нині відзначається 14 жовтня – в день християнського свята Покрови Богородиці за Юліанським календарем, саме цей день традиційно сприймався як день українського козацтва, а також як символічний день заснування Української повстанської армії. В разі переходу на

Григоріанський чи Новоюліанський календар Свято Покрови буде 1 жовтня.

Коли ми будемо святкувати Різдво 25 грудня, це означає, що Богоявлення, тобто велике освячення Йорданських вод, буде 6 січня, не 19, Миколая – 6 грудня...

Але рухомі свята, пов'язані з Пасхальним циклом і саме свято Пасхи залишається за старим Юліанським способом вираховування цього дня.

Все це є лише дисциплінарні питання, які встановлені, передусім, церковною владою. І оскільки вони не належать до суті християнської віри, яка є незмінною, а йдеться про календар, то можна його змінювати. І це повинно служити для якоїсь цілі.

Перехід на інший календар багато в чому залежить від свідомості самих людей. Щоби люди розуміли, що перехід на новий стиль не означає перехід на несправжні дати. Ідеться про певні зміни, які би мали послужити кращому святкуванню тих чи інших подій».

Мудрі слова! **Зуміймо планувати перехід на новоюліанський...**

Ще раз оглянемося на попередні 1100 років. У заключному 900-му році 9-го століття єврейська пасха випала на 18-те березня, християнська – на 20 квітня. Далі, в 10-му столітті (901 – 1000 роки) ситуація «єврейська у березні, християнська у квітні» була 6 разів, в 11-му – 6 разів, у 12-му, 13-му і 14-му століттях – по 9 разів, у 15-му (1401 – 1500) – 7 разів. У 16-му ж, в якому у 1582 р. здійснено реформу календаря, це вже сталося 9 разів (у 1584-му мало би бути «вдесяте», тоді ще раз у 1595 р.). І, мабуть, «розколювались від болю голови» в учасників Тридентського собору (1545 – 1563 рр.): адже в роки його проведення (у 1546 і 1557 роках) християнську Пасху святкували відповідно 25.04 і 18.04, євреї ж – 18.03 і 16.03. То яке ж тут було дотримання букви постанов Нікейського собору?

А це ж траплялося **на вимогу** «канонічного, ідеального і так милого серцю» багатьом ще й тепер... юліанського календаря! Про яку гармонію у відтворенні євангельської ситуації може бути мова?!

Тож прислухаймося до того, чи не болить у декого в підребер'ї від споглядання отих чисел – тривалості року і синодичного місяця з **багатьма цифрами після коми**. І чи не видно, чи не чутно, як з-за тих дробів якісь куці й рогаті щирять зуби й регочуть, дивлячись, як «хтось» намагається боротися-відстоювати «**букву**» (яка, як сказав Апостол Павло, убиває), забуваючи за **дух** (який животворить)!!

Зміст

I. Природні і календарні одиниці лічби часу

Короткий вступ	3
Про Місяць і місяць.....	4
Роки – тропічний і зоряний	6
Про календарі.....	8
Ери	10
«Від Вифлеєму до Голгофи»	11

II. Про Пасхалію та пов'язані з нею проблеми

Астрономічні цикли як основа Пасхалії	14
Пасха за Нікейськими правилами	16
Століття розгубленості (до папи Григорія XIII).....	19
Новоюліанський календар Миланковича	21
«Протистояння... євангелістів»	25
Пристрасті навколо рішень Нікейського собору	27
Ще один «камінь спотикання»	29
Пасха «в найвужчих межах»?	30
Про календар Силенка	32
Про те, з чого розпочато тут мову	34